

24 November 2021

Evaluatie van het Duurzame Energie programma in Nederland

De evaluatie kijkt terug om **de bijdrage** van het DE programma **aan de energietransitie** in kaart te brengen en te **leren voor de toekomst**

ACHTERGROND

- Om het DE programma goed af te sluiten en impact te meten, maar ook naar de toekomst te kijken wil DOEN...
- ...leren van gerealiseerde impact, de bijdrage van het DE programma aan de transitie en de missie van DOEN

DOEL

- Terugkijken: leren van de aanpak, resultaten, impact en bijdrage van het DE programma aan de energietransitie
- Vooruitkijken: onderzoeken van het speelveld met oog op de toekomst van de activiteiten van het DE programma

FOCUS & STRUCTUUR

Methodologie: de verschillende bronnen maken **robuuste analyse** en **triangulatie** mogelijk, wel waren er **beperkingen** in het onderzoek

BRONNEN

Documentanalyse

- Meerjarenplannen
- Jaarverslagen
- Projectdocumenten
- Voorgaande evaluaties
- Externe literatuur

Data analyse

- Projectoverzicht
- Projectdocumenten
- Additioneel verzamelde data

Enquête

- 20 respondenten (34%)
- 41% van de actieve initiatieven*

Interviews

- 4 DOEN medewerkers
- 6 DOEN oud-medewerkers
- 1 RvT en 1 contact NPL
- 7 Ondersteunde initiatieven
- 2 Marktexterts

BEPERKINGEN

Beperking

- Gebrek aan gestructureerde en vergelijkbare data
- Lage respons op enquête/interviews

Reden

- Grote verscheidenheid aan projecten en beoogde impact
- Onvoldoende consistente monitoring van resultaten en impact indicatoren
- Veel oudere en/of afgesloten projecten
- Oude contactenlijst

Deze beperkingen zijn mede het gevolg van de aanpak van het programma en komen ook in andere programma's voor

* Initiatieven die nog actief zijn, maar waar de financiering van DOEN al wel afgelopen kan zijn

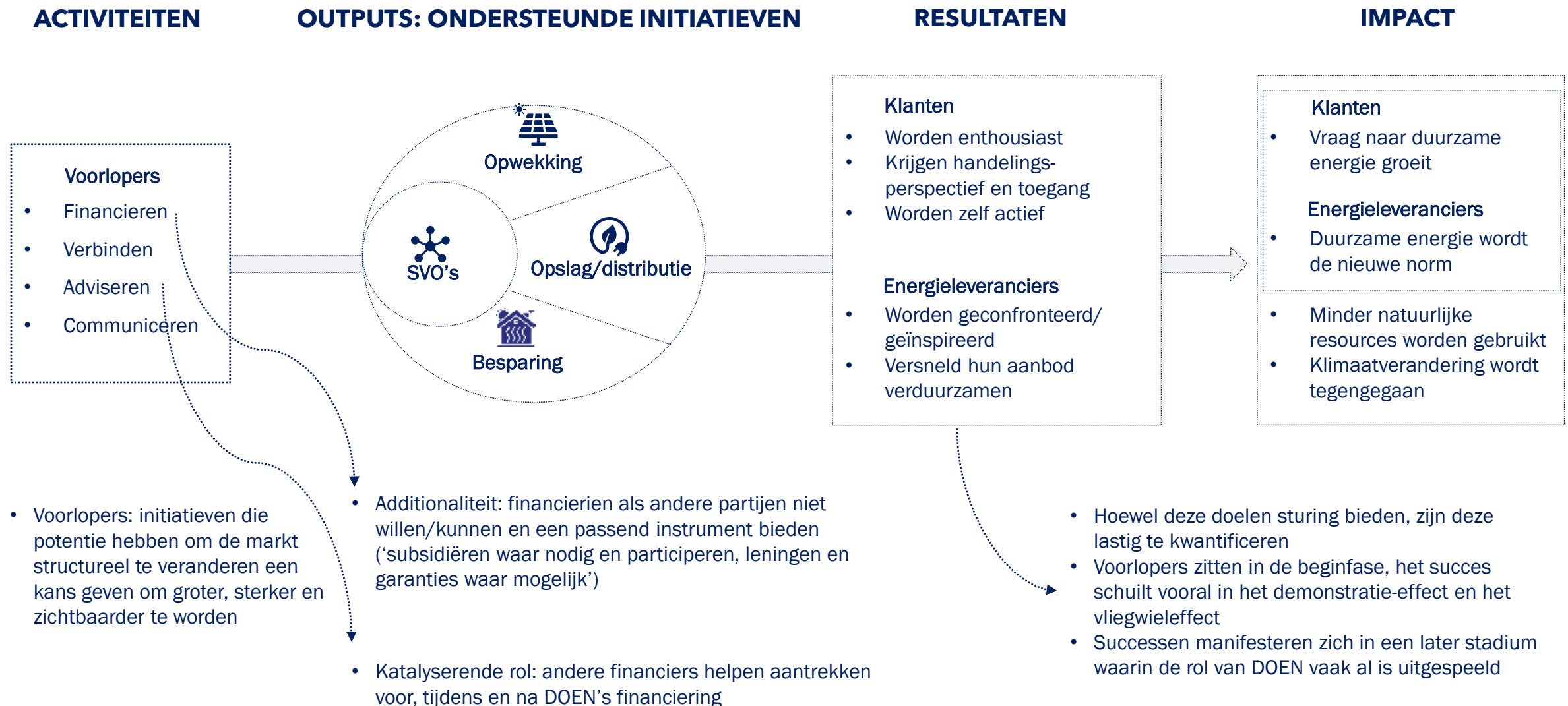

ACHTERGROND & STRATEGIE

De Theory of Change van het Duurzame Energie programma reflecteert de **holistische** en **multidimensionale** aanpak...

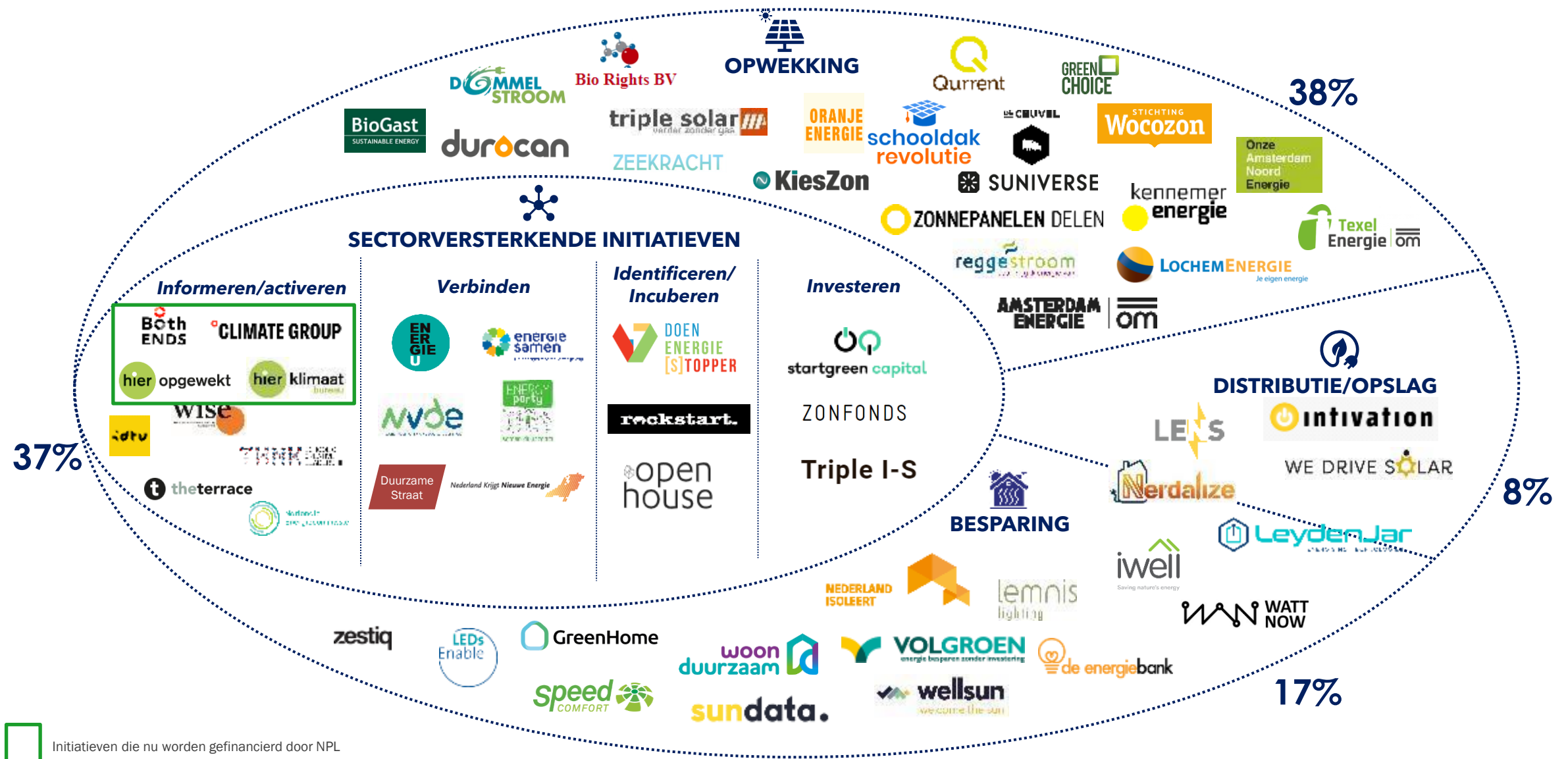
... waarin DOEN **aanjagers van de energietransitie** financiert en helpt met een focus op eigen **additionaliteit** en **katalyseren**

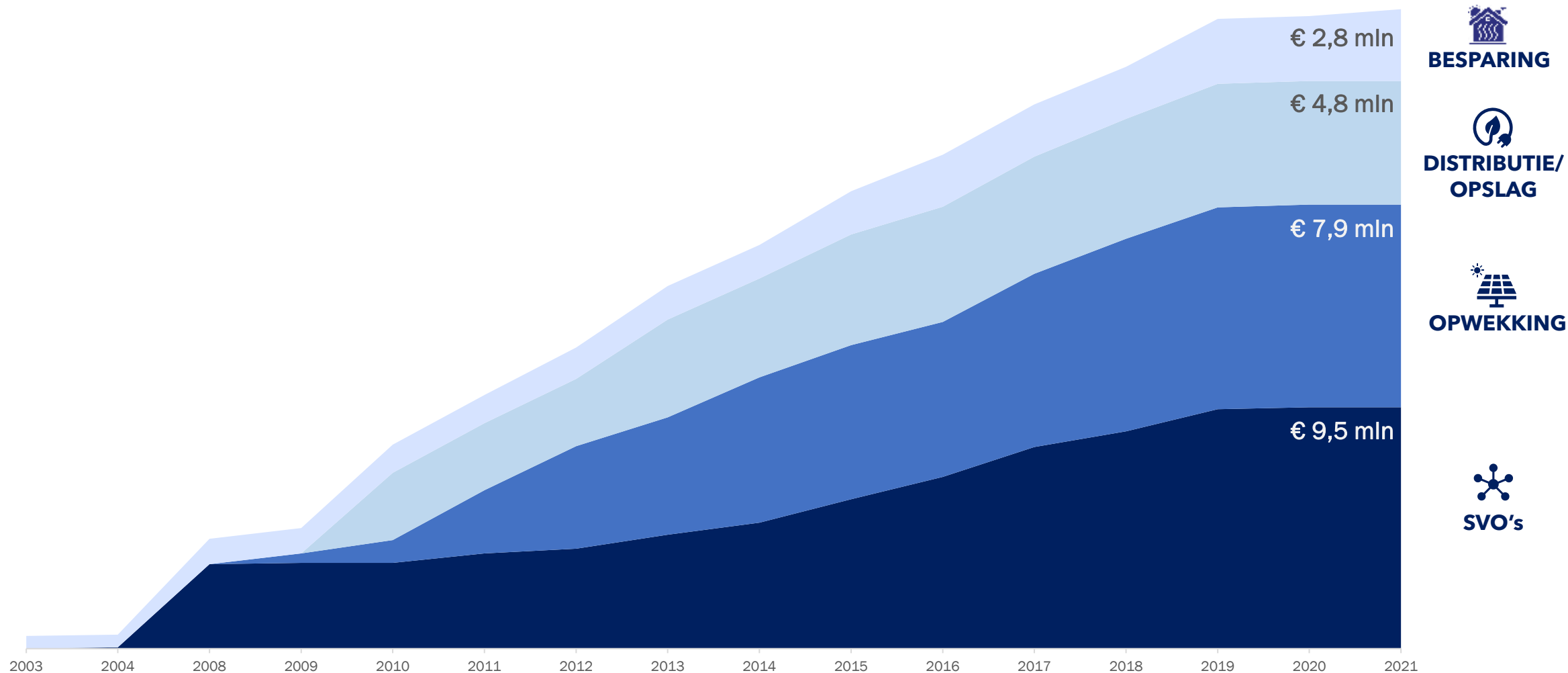
ACTIVITEITEN & ROL VAN DOEN

DOEN heeft een **verscheidenheid aan initiatieven** ondersteund in de **gehele energieketen...**

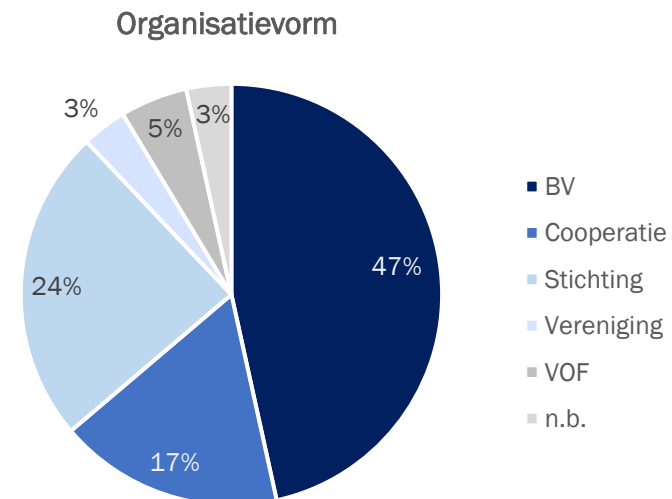
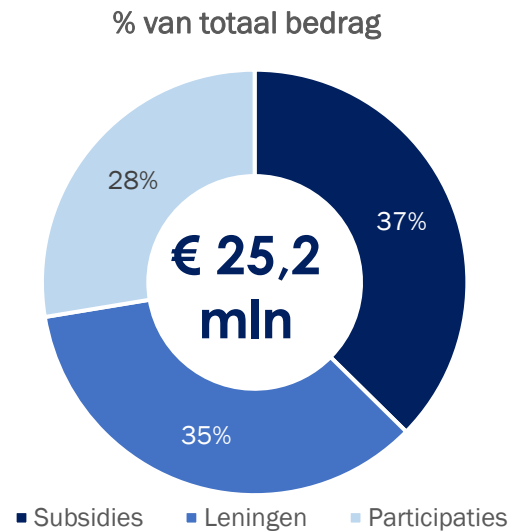
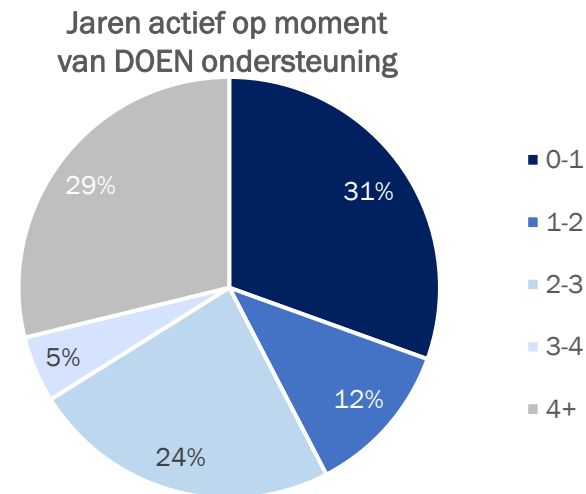
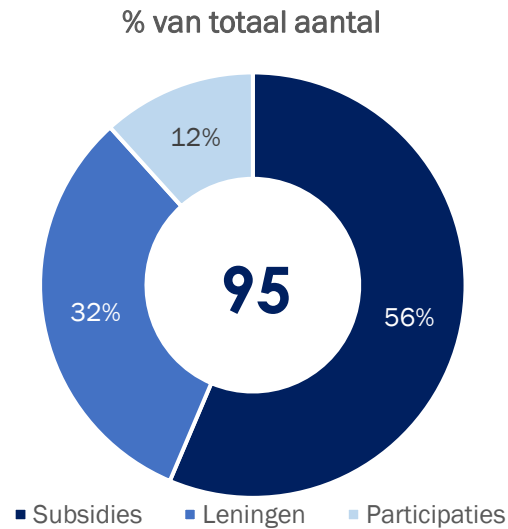

... met een grote rol voor **SVO's** en focus op **opwekking**

Cumulatief in EUR

In lijn met het doel heeft DOEN **voorlopers** gefinancierd die **jong zijn** (66% was <3 jaar actief) met verschillende instrumenten

DOEN gaf **39 miljoen** financiering aan **60 voorlopers** maar ziet **(formele & relevante)** aanvragen teruglopen

60 initiatieven

Waarvan 26 doorfinanciering hebben ontvangen

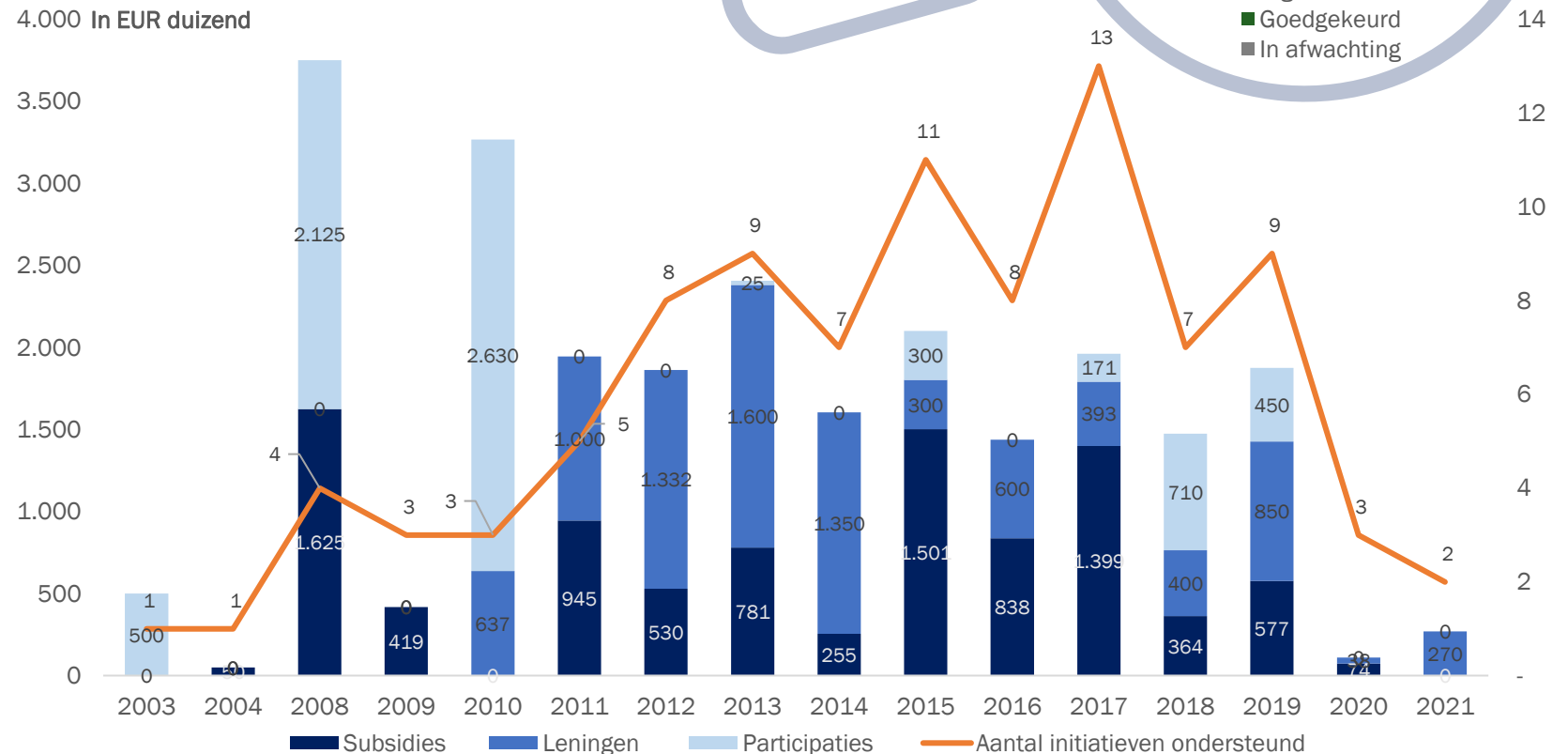

€ 38,7 mln

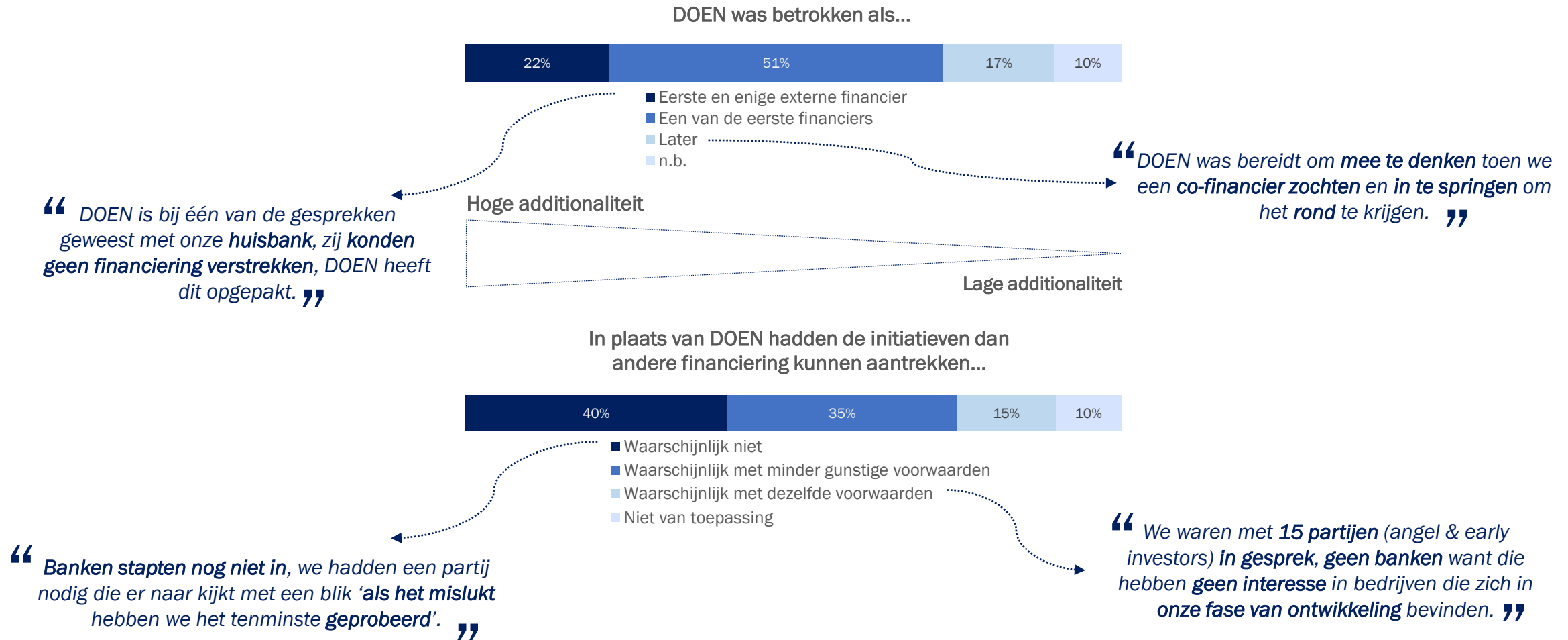
97 keer gefinancierd

Waarvan 37 keer doorfinanciering

In de grafiek is Qurrent niet weergegeven (€ 13,5 mln in participaties en € 0,46 mln in leningen)

DOEN heeft een **duidelijke additionele** rol op zich genomen door voor $\pm 80\%$ als (een van de) eerste te financieren met unieke voorwaarden

DOEN is uniek zijn **rol van verbinder en netwerker** tussen initiatieven ("financier+"), dit zou DOEN nog **krachtiger kunnen neerzetten**

Netwerkevent NRC Live
Energietransitie i.s.m.
TNO, ASN-bank, NVDE

Netwerkevent
Duurzame
Energie

Klimaatmarathon De
Balie

Netwerkbijeenkomst '25
jaar investeren voor
impact' voor alle relaties
van DOEN Participaties

% van de 20 initiatieven die de volgende niet-financiële
ondersteuning via DOEN hebben ontvangen...

Introductie tot netwerk

45%

Introductie tot financier

15%

Advies of feedback

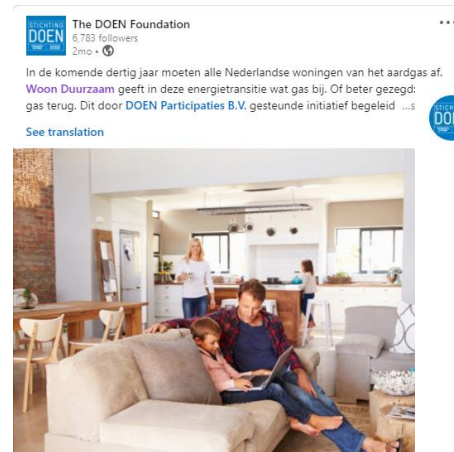
15%

Media aandacht

45%

“De energie[s]topper competitie was goed opgezet in combinatie met coaching op business & leiderschap, gaf ons kans contacten te leggen en geld op te halen.”

“De kennis en ervaring van investment managers helpt erg mee, het is niet standaard dat aandeelhouders zo betrokken zijn, het zijn vragen stellen zoals ‘hebben jullie hier aan gedacht’ die ons verder helpen.”

“Het zou helpen als DOEN een nog veel sterker netwerk zou ontwikkelen van vervolfinanciers.”

“Koppeling aan andere potentiële partners van het netwerk van DOEN kan beter geactiveerd en benut worden.”

“DOEN zou meer lessen kunnen delen over welke fouten er vaak gemaakt worden bij opschaling van proposities en bedrijven.”

Er kan meer aandacht worden besteed aan het verbinden van initiatieven onderling, aan partners en vervolfinanciers en delen van lessen

DOEN wordt gezien als een **flexibele partner die echt risico durft te nemen** en niet alleen als financier pur sang

FLEXIBILITEIT

“Op een bepaald moment zaten we een iets moeilijker periode, DOEN heeft op zo’n moment met ons **meegedacht** en het laatste deel van de lening kwijtgescholden’.”

“Onze ontwikkeling ging in het begin trager dan we verwachtte, we zijn in gesprek gegaan met DOEN en zij hebben de **ruimte gegeven** om de aflossing ook te vertragen.”

“Als je terugkijkt op het einde viel de financiering van DOEN in het niet maar de financiering van DOEN was zeer waardevol in onze **overbrugging naar een andere fase** met toegang tot meer financiering.”

PARTNER

“DOEN is een partij die zegt **samen het risico te nemen**, waar een bank zegt kosten wat kost moet het terug, zegt DOEN het moet gewoon gebeuren, dat ze het risico nemen omwille van duurzame energietransitie, daar zit echt het verschil.”

“DOEN’s bekendheid komt door grote hoeveelheid bedrijven in portfolio en ervaring, het is geen keurmerk maar het **netwerk van DOEN** heeft zeker **geholpen bij andere financiers.**”

“DOEN levert een bijdrage aan de **slagkracht** van deze bedrijven die net starten. Het is **meer dan alleen het geld**, voor jonge ondernemers is de exposure/training/netwerk naast financiering erg belangrijk.”

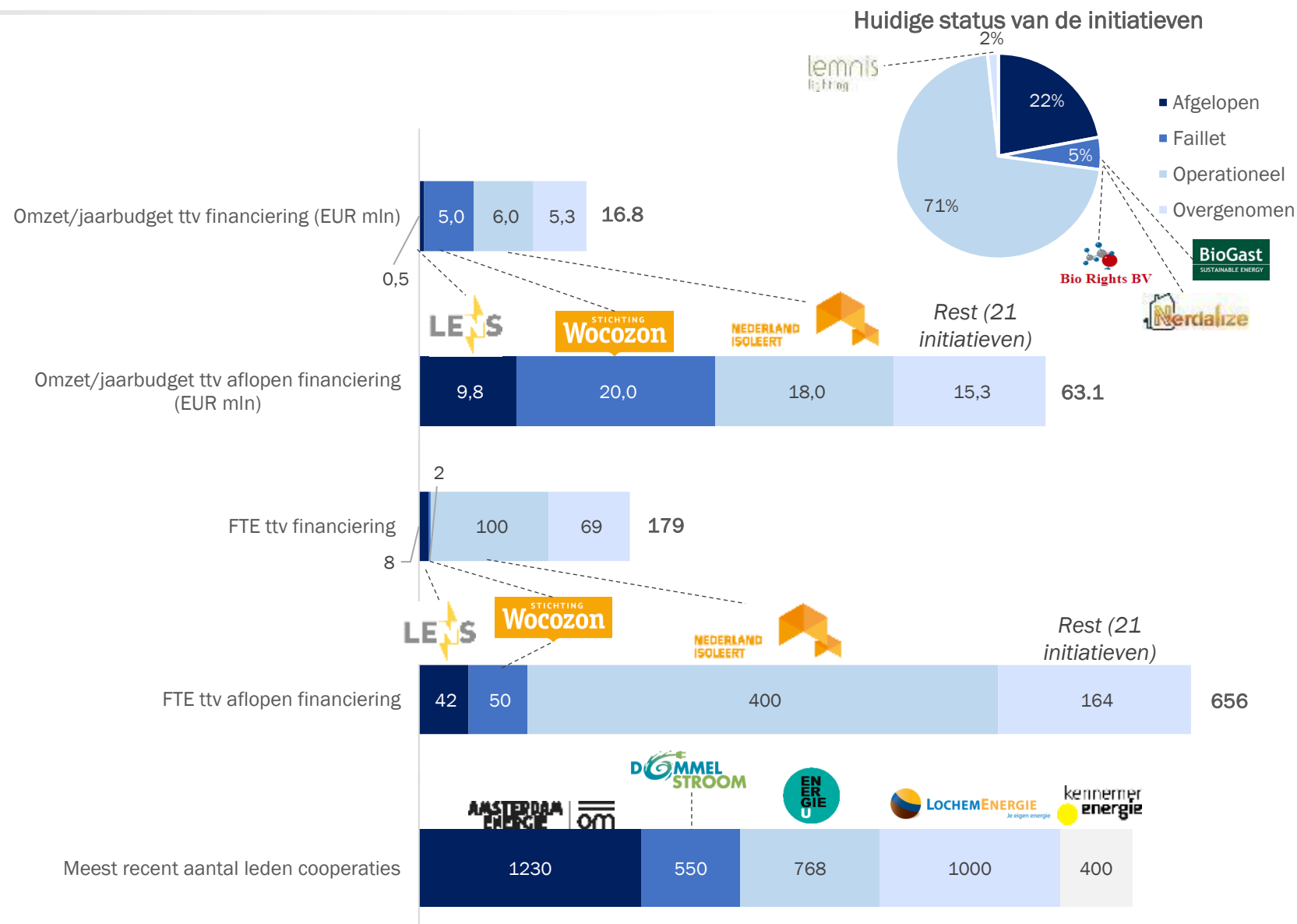
RESULTATEN

 € 46,2 mln
omzetgroei
ondersteund

 477 nieuwe
banen
ondersteund

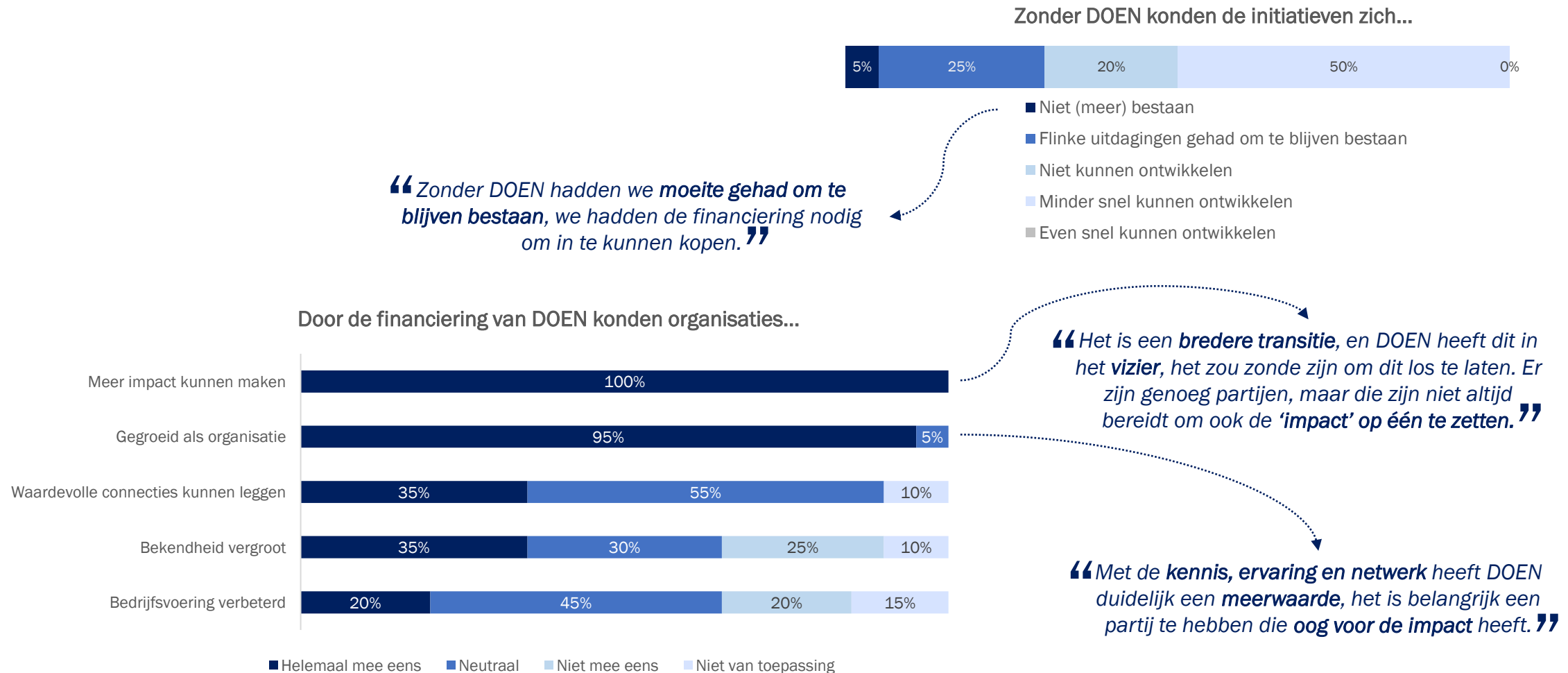
 3,498 leden
Aangetrokken via
coöperaties

DOEN heeft substantieel bijgedragen aan de **overleving, ontwikkeling** en **groei** van initiatieven

Voor 24 van de ca. 45 initiatieven die zijn gericht op groei (excl. enkele stichtingen en projecten) is data beschikbaar over de ontwikkeling van de omzet en banen (exclusief Qurrent). Samen hebben deze initiatieven ca. € 8,6 mln ondersteuning ontvangen.

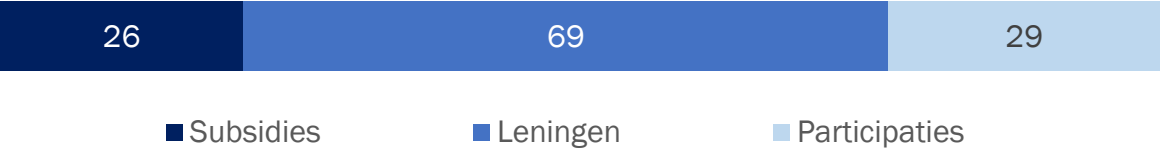
Organisaties geven aan dat DOEN een fundamentele rol heeft gespeeld om te **ontwikkelen**, te **groeien** en **meer impact** te kunnen maken

Er kan meer aandacht worden besteed aan het helpen met naamsbekendheid en advies aanbieden op gebied van bedrijfsprocessen

Daarnaast zijn initiatieven **zichtbaar** in de markt, wat helpt bij het aantrekken van **vervolgfinanciering**

16 van de 20 initiatieven heeft financiering aangetrokken na DOEN
(in € mln)

Tevens fungeert DOEN als kraamkamer voor De Goede Doelen financiering van NPL voor enkele initiatieven

Enkele voorbeelden van financiers

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Provincies

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Gemeente Rotterdam

Gemeente Amsterdam

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

ING BANK

Funding Circle

crowdfunding

KOOLLEN INDUSTRIES

JOA ventures

DUURZAAMINVESTEREN.NL

meewind

one:planet:crowd

OBTON

Eneco

PDENH

Rabobank

Energiefonds Overijssel

ENERGIEFONDUS ULTRICHT

ENERGIEFONDUS NOORD-HOLLAND

NATIONALE POSTCODE LOTERIJ

hier klimaat bureau

Both ENDS

CLIMATE GROUP

Om de energietransitie te financieren is er meer (durf)kapitaal beschikbaar gekomen

De behoefte aan meerinvestering voor de energietransitie in Nederland is geschat op EUR 350 miljard tot 2050*.

Om in deze behoefte te voorzien is er toetreding van nieuwe potentiële co-/vervolg-financiers voor DOEN.

Commerciële /Corporate		
Durfskapitaal/ Impact investeerders		
Publiek		
	Huidige co-financiers / exit partners	Aanvullende co-financiers / exit partners

Dit is een indicatie van de belangrijkste marktspelers, en geen uitputtend overzicht

*Duyster, H., Terwel, R. (2020) – Een essay over de financiering van de Energietransitie tussen 2020 en 2050)

Initiatieven lijken **significante CO2 besparing** te kunnen realiseren, alhoewel dit lastig te meten en vergelijken is

 930,500 ton CO2
uitstoot vermeden

4.7 mln bomen

Die voor 10 jaar lang CO2 opnemen

Dit staat gelijk aan de uitstoot over 10 jaar van:

62,000 huishoudens

46,500 benzineauto's

CO2 uitstoot vermeden sinds eerste ondersteuning DOEN (duizend ton)

“ Het ging om zoveel mogelijk CO2 besparing, echter **geen directe** vermindering. Maar hoe meet je dat dan? Hier hadden we **geen goede methodologie** voor. ”

“ Het ging erom om het **zaadje** te planten waar uiteindelijk veel **co2 besparingspotentie** in zat. **Iets nieuws mogelijk maken.** ”

Als CO2 reductie een concreet doel is is een standaard rekenmethode en verificatie vereist

Veel van de initiatieven hebben een **directe positieve impact**...

... en DOEN heeft als **een vliegwiel** bijgedragen aan het **versnellen** door initiatieven te ondersteunen die **demonsteren, inspireren en versterken**

VERSTERKEN

“We hebben met onze projecten en presentaties (visie) de **veranderprocessen bij netbeheerders en rijksoverheid** die nodig zijn voor de transitie **versneld**.”

“Wij hebben **via onze inzet in het klimaatakkoord** **gezorgd** dat er **steviger overheidsbeleid** komt om de energietransitie te **versnellen**.”

“We hebben **overheden laten zien** dat het kan om **burgers initiatief** te laten nemen en we hebben **vertrouwen gewekt bij commerciële partijen** om met ons **samen te werken**.”

DEMONSTREREN

“Nadat wij het **dak van één metrostation** hebben vol gelegd met **zonnepanelen**, heeft de gemeente **besloten om alle metrodaken** met zonnepanelen **vol te leggen**.”

“We zien nu **meer bedrijven** die met een **vergelijkbare propositie** komen, mede omdat wij laten **zien dat het al kan!**”

“**Urgentie en bewustzijn** is aanzienlijk **vergroot** bij scholen en hun 'bewoners' (directie, onderwijzend personeel, leerlingen en hun ouders en omwonenden).”

INSPIREREN

“Eén v.d. eerste partijen die zei laten we de **daken in Nederland die er zijn gebruiken** en daar **financieringsmodellen bij bedenken**, zodat het **toegankelijk wordt** om er **zonnepanelen** neer te leggen.”

“Actief **woningeigenaren** kunnen evangeliseren over de **voordelen van woningisolatie**. De **markt versnelt** door te **laten zien** dat andere manieren van werving mogelijk zijn. We hebben niet alleen stuk van de taart genomen, maar de **taart ook groter gemaakt**.”

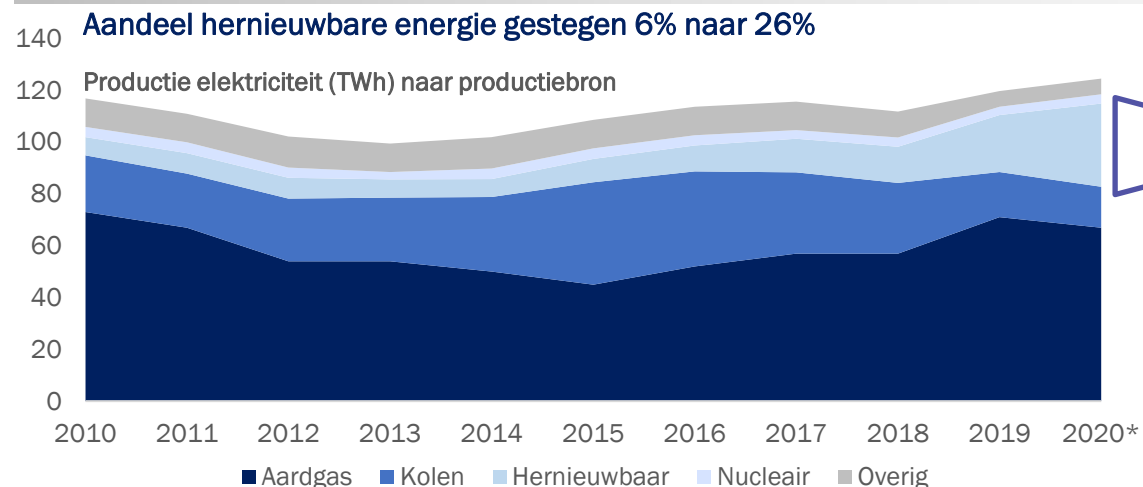
“Veel **zuster energiecoöperaties geïnspireerd**, vaak gesproken op informatiebijeenkomsten van bestaande partijen en beginners om ze op weg te helpen.”

“Door het **ontwikkelen** van de **slagkracht** van de **coöperatieve beweging** in Nederland hebben we het **draagvlak** en het **lokaal eigendom** op de **kaart gezet** en **realiseerbaar gemaakt**.”

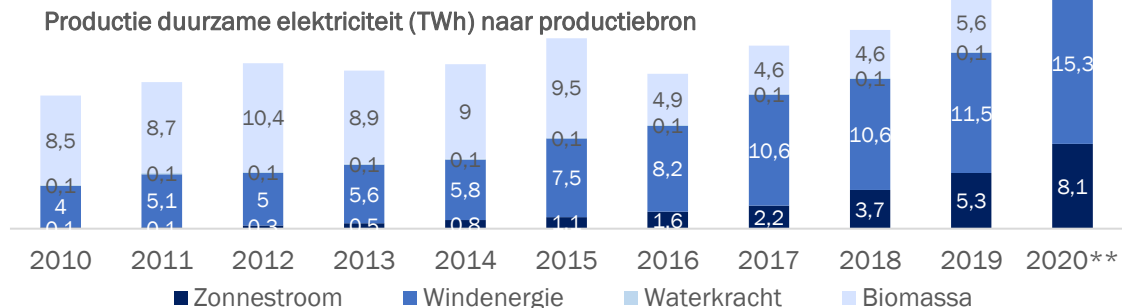
“Eneco Warmte zoekt nu naar manieren om **met bewoners** nieuwe **warmtenetten en warmtebronnen te ontwikkelen**.”

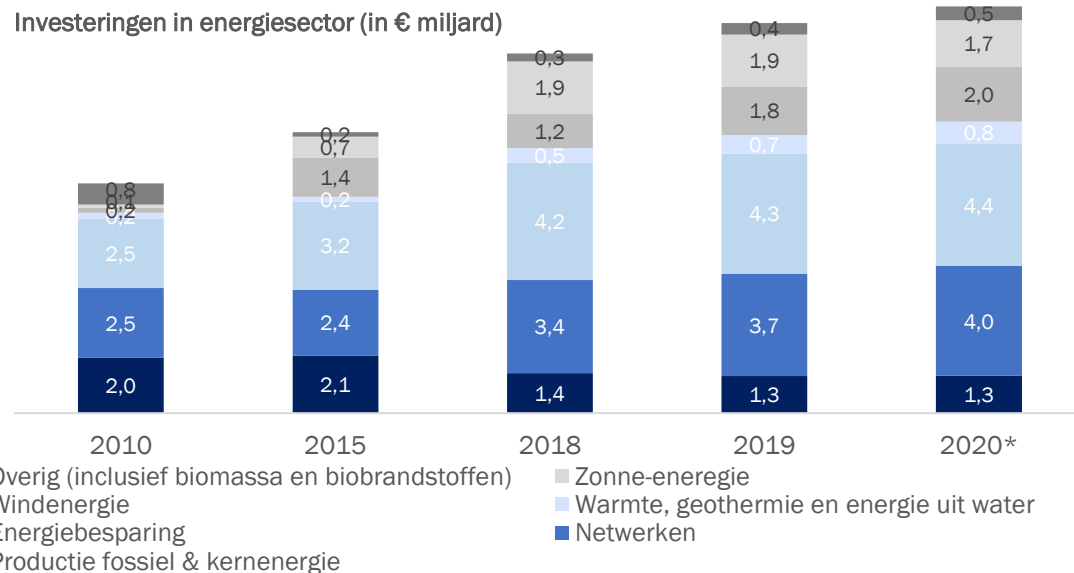
De energietransitie in Nederland heeft zich mede door het DE programma sterk ontwikkeld...

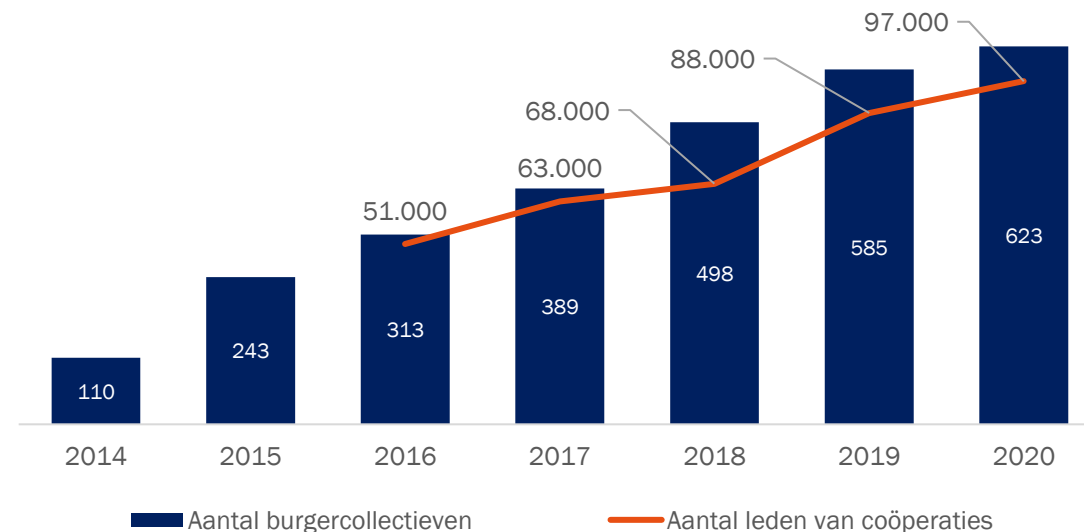
2,5x meer duurzame energie geproduceerd

Investerings fossiel energie afgenomen (32%), sterke toename in zonne- en windenergie en energiebesparing

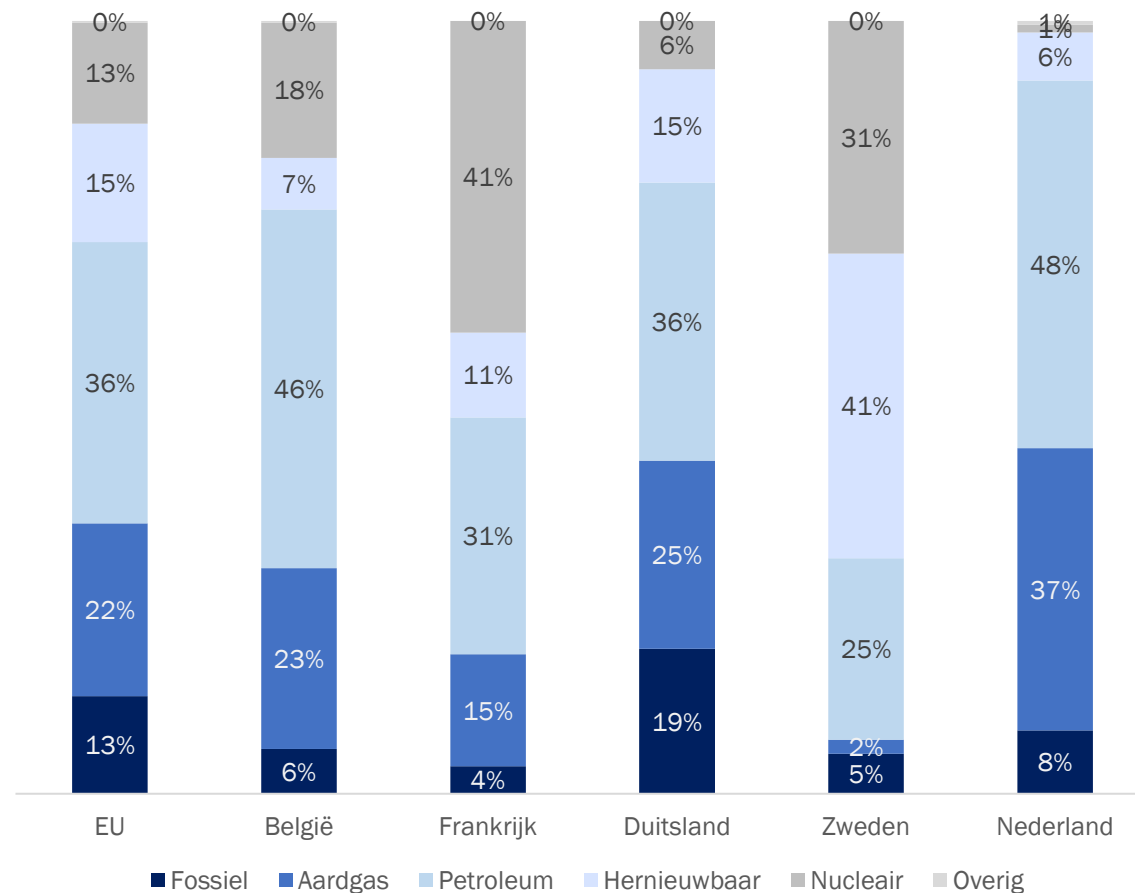
Aantal burgercollectieven gericht op duurzame energie is verzesvoudigd

... dit **loopt echter achter** ten opzicht van Europa en niet iedereen doet mee – voor echt succes **kan en moet het veel inclusiever**

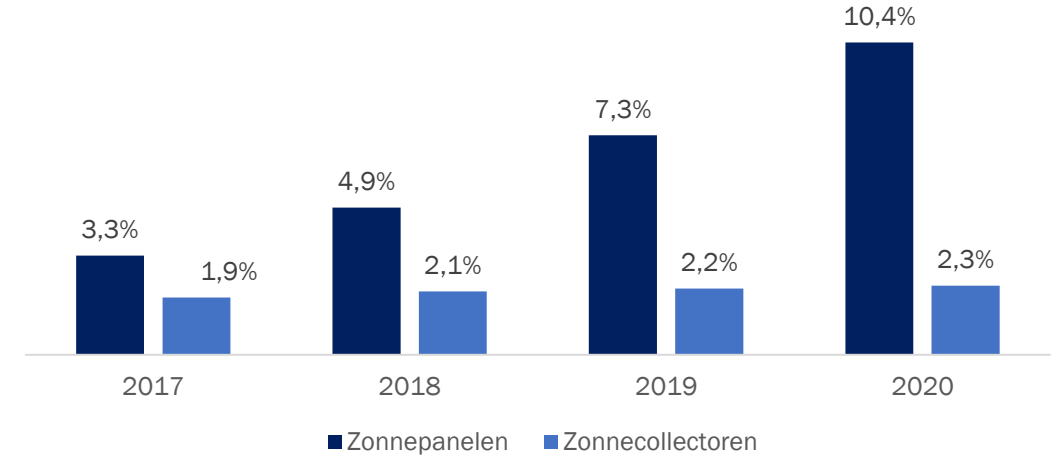
Nederland loopt achter ten opzichte van andere Europese landen

% van totale energie beschikbaar in 2019*

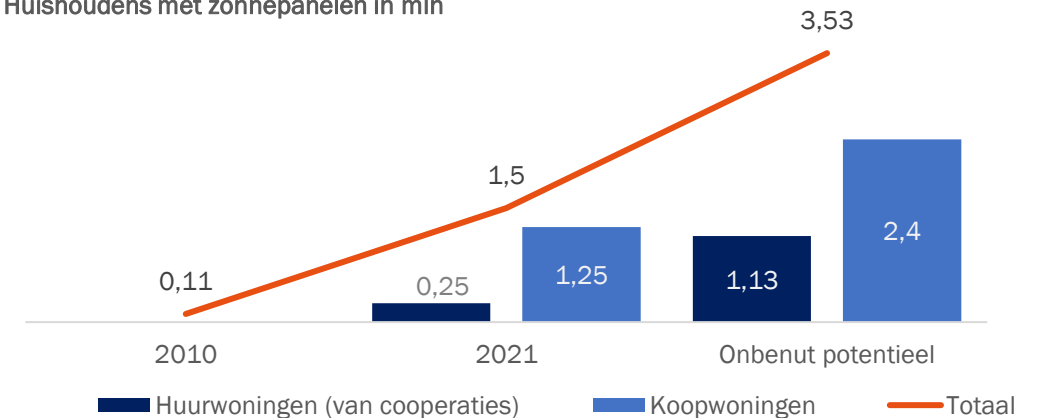

Ondanks een stijging in de laatste jaren blijft het aantal (corporate) huurwoningen met zonnepanelen achter

Percentage corporatiewoningen met zonnepanelen/zonnecollectoren op 1 juli v.h. jaar

Huishoudens met zonnepanelen in mln

De totale energie beschikbaar is de hoeveelheid energie die nodig is om te voorzien in het binnenlands verbruik.

Onbenut potentieel bij koopwoningen is zij die aanschaf overweegt en (nog) niet geïnteresseerd is, bij huurwoningen zijn het de corporate huurwoningen die technisch en economisch geschikt zijn om nog te voorzien van zonnepanelen.

Bronnen: Eurostat 2020; Dutch New Energy Research, CBS, Wocozon; Solarmagazine.

CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

Conclusies over de **relevantie** van DE in de markt en de energietransitie

RELEVANTIE

In hoeverre vervult het DE-programma de behoeften van de markt over tijd?

- ✓ Het programma werd gekenmerkt door een multidimensionale aanpak met een focus op drie relevante gebieden (opwekking, besparing, distributie/opslag), ondersteund door een groep organisaties die sector breed actief zijn
- ✓ DOEN heeft voorlopers ondersteund die op een innovatieve wijze opkomende marktbehoeften vervulden
- ✓ Door constant door te selecteren op voorlopers bleef DOEN de markt stimuleren, openbreken en behoeften vervullen
- ! In de afgelopen paar jaar heeft DOEN minder formele aanvragen ontvangen die als voldoende relevant en pionierend werden beoordeeld; de aanvragen die binnenkwamen leken teveel op eerder gefinancierde initiatieven
- ⚖ Mede door marktontwikkelingen en een groter aanbod van financiering zijn grote stappen gezet in de energietransitie
- ⚖ Nu het speelveld voor echte vernieuwing meer beperkt is geworden is het terecht dat DOEN zich afvraagt of DOEN dicht bij de missie kan blijven (richten op voorlopers) en waar DOEN een verschil kan maken
- ⚖ Er blijven aandachtsgebieden in de energietransitie waar innovatieve voorlopers financiering nodig hebben, met name op het gebied van oplossingen voor mensen met lagere inkomens (de 'achterblijvers' die (nog) niet mee doen in de transitie):
 - energiearmoede
 - opwekking en besparing voor (sociale) huurders
 - educatie om bewustzijn te creëren
- ⚖ Gefinancierde initiatieven als Wocozon, Schooldak Revolutie en de Energiebank laten zien dat deze oplossingen er zijn
- ⚖ Deze thema's hebben een sociale en inclusieve focus die past bij DOEN, sluiten aan bij politieke prioriteiten en raken direct een groot deel van de deelnemers van de NPL
- ⚖ Ook is er binnen deze thema's behoefte aan ondersteuning voor meer experimenteren en voor opschaling
- ⚖ Daarnaast zou DOEN Participaties actief kunnen blijven op het identificeren en financieren van nieuwe technologieën (efficiëntere opwekking, slimme monitoring, energiemanagement)
- ⚖ In bredere zin is een stevig profiel van DOEN in de strijd tegen klimaatverandering noodzakelijk en onvermijdelijk

Conclusies over de rol in het speelveld en effectiviteit

COHERENTIE

In hoeverre paste het DE-programma in het speelveld?

- ✓ DOEN is een initiator en aanjager in het speelveld gericht op het versnellen van oplossingen
- ✓ Het risicoprofiel, de flexibele financieringsinstrumenten, reputatie, netwerk en verbindende rol maakten DOEN uniek in de markt
- ✓ DOEN is grotendeels additioneel in de markt geweest door initiatieven te ondersteunen die anderszins geen financiering konden aantrekken
- ⚠ In een speelveld met nieuw aanbod van financiering (overheidssubsidies, angels, VCs) blijft een partij nodig die echt risico durft te nemen
- ⚠ Nieuwe aanbieders kunnen worden gezien als concurrentie, maar ook als (exit) partners
- ⚠ Een herijking van de focus en het risicoprofiel lijkt dan ook wel nodig
- ✓ DOEN heeft succesvolle ambassadeurs van nieuwe oplossingen, organisatievormen en technieken binnen de energietransitie helpen ontwikkelen

EFFECTIVITEIT

In hoeverre heeft het DE-programma zijn verwachte doelen en resultaten behaald?

- ! Alhoewel DOEN actief naar buiten is getreden over DE en een pijplijn heeft gecreëerd (bijvoorbeeld met de Energie(s)topper, samenwerkingen met Rockstart), zien veel belanghebbenden DOEN voornamelijk als (te) reactief in het selecteren en prioriteren van initiatieven door het leunen op het open loket
- ! Er is veel leergeld betaald, maar dit hoort bij de aanpak van DOEN. Wel is het zonde dat een aantal onsuccesvolle initiatieven ook nauwelijks directe impact of voorbeeldfunctie heeft gehad (bijvoorbeeld Biogas Hardenberg, Ceuvel, Zeekracht, Open House)
- ! DOEN heeft een substantieel deel van de initiatieven geholpen bij het katalyseren van financiering, maar een deel van de initiatieven gaf aan hier (nog) meer hulp bij te kunnen gebruiken – en te verwachten van DOEN

Conclusies over de **efficiëntie**, **impact** en **duurzaamheid** van resultaten

EFFICIËNTIE

Zijn er kansen gemist en hadden beoogde doelen met minder middelen kunnen worden bereikt?

- ✓ Het open loket, de challenges en slimme partnerschappen (bijvoorbeeld met Rockstart) zorgden voor een constant aanbod van initiatieven die voldeden aan de criteria
- ✓ DOEN heeft met een klein team een divers en groot aantal pionierende initiatieven gescreend, geanalyseerd en geïnvesteerd
- ! DOEN had met beperkte middelen meer impact kunnen maken door het actiever verbinden van de initiatieven en het vergroten van de naamsbekendheid

IMPACT

Welke effecten zijn er met het DE-programma bereikt in de duurzame energietransitie in Nederland?

- ✓ Door de brede focus is de impact gefragmenteerd en anekdotisch, maar wel gerealiseerd op vrijwel elk deelgebied
- ✓ De rode lijn in de impact is het vergroten van bewustzijn en de voorbeeldfunctie met het inspireren van anderen
- ✓ In zijn algemeenheid heeft DOEN laten zien dat ideeën kunnen worden uitgevoerd
- ✓ Een klein aantal initiatieven heeft zichtbaar bijgedragen aan versnelling van de transitie (Wocozon, NL Isoleert)
- ! Door het open loket principe en de (bewuste) brede focus, de variëteit aan initiatieven, het ontbreken van een metingsmethodologie en de focus op het vliegwieleffect is impact meten op kwantitatieve indicatoren uitdagend
- ! Anders dan individuele projectdocumentatie is er geen programma-breed gestructureerde monitoring van data en belangrijkste lessen
- ! Er zijn tussentijdse evaluaties uitgevoerd, maar met name oud-medewerkers hadden graag meer momenten gehad om tussentijds met het team te analyseren wat kon worden geleerd en waar op in te zetten i.p.v. te leunen op het open loket

DUURZAAMHEID

Zijn effecten blijvend en worden deze voortgezet in de toekomst?

- ✓ Door het vliegwieleffect is de impact van de meer succesvolle initiatieven blijvend en wordt deze verder uitgebouwd en/of omarmd door de meer gevestigde spelers
- ✓ Wel is duidelijk dat het (financiële) succes van een initiatief en duurzame impact hand in hand gaan

SWOT-analyse van de rol van DOEN met het **DE programma** in de bijdrage aan de **energietransitie** in Nederland

STERKTES	ZWAKTES
• Uniek mandaat met verschillende financiële instrumenten, hoog risicoprofiel, focus op pionieren, impact-first principe • Flexibiliteit in ondersteuning initiatieven ('loyale vriend') en snelle besluitvorming	• Gelimiteerde middelen en omvang van het team • Beperkte mogelijkheid voor diepere analyse van initiatieven door brede focus
• Mogelijkheid om mee te groeien met de markt	• Het teveel leunen op open-loket-principe dat de zichtbaarheid beperkt
• Additioneel aan wat er al beschikbaar is in de markt	• Onvoldoende hefboomen van netwerkfunctie tussen initiatieven in portfolio
• Naam en reputatie in de markt	• Beperkte structurele monitoring op programma niveau en te weinig tussentijds informeel leren (los van vaste evaluaties)
KANSEN	DREIGINGEN
• Meer focus aanbrengen op aandachtsgebieden binnen de energietransitie met sociale context die DOEN passen (energiearmoede, (sociale) huur, educatie) • Betere pijplijn genereren door DOEN steviger in de markt te positioneren door duidelijkheid over focus	• Vraagtekens of mogelijke reputatieschade in geval van terugtrekking uit essentieel onderdeel tegen klimaatverandering
• Versterken van netwerk van (nieuwe) co- of vervolfinanciers	• Verlies van kennis en netwerk in de energietransitie
• Actiever vergroten van naamsbekendheid van initiatieven	• Uit het oog verliezen van ontwikkelingen in de markt en identificeren van trends waar een extra 'duwtje in de rug' nodig is

Overzicht van de argumenten voor afsluiting en (gedeeltelijke) voortzetting van het DE programma

AFSLUITING

- In de afgelopen 10 jaar is sterke vooruitgang geboekt in veel deelgebieden van de energietransitie (bijvoorbeeld opwekking van hernieuwbare energie, elektrisch rijden)
- Zeker in de laatste jaren is meer kapitaal beschikbaar gekomen vanuit durfinvesteerders en (decentrale) overheid (voor bijvoorbeeld subsidiegelden vanuit gemeentes, durfinvesteringen in R&D, opschalingsfinanciering); hier zitten gespecialiseerde partijen bij die meer focus, ruimte en tijd hebben om dieper de sector in te gaan dan DOEN
- Er komen nog wel formele aanvragen binnen bij DOEN voor DE in Nederland, maar weinig die als voldoende relevant en pionierend worden beoordeeld; de aanvragen die binnenkwamen leken op eerder gefinancierde initiatieven of waren om andere redenen niet passend (zoals bijvoorbeeld uitsluitingscriteria, vroege fase R&D of scale ups)
- De rol van DOEN in het financieren van absolute voorlopers en het aanzwengelen van het vliegwiel over de breedte van de energietransitie lijkt grotendeels uitgespeeld
- Mede als gevolg van de deze marktontwikkelingen en de meer beperkte activiteit van DE zit er binnen het huidige team minder expertise en achtergrond op het gebied van de energie sector in Nederland dan voorheen
- Het huidige DE team denkt dat de transitie nu behoefte heeft aan ander soort en omvang van financiering, activiteiten en middelen om de agenda te bepalen, dit zijn het middelen die DOEN niet kan leveren;

VOORTZETTING

- Een veelgedeelde observatie is dat er op enkele deelgebieden van de energietransitie nog weinig vooruitgang geboekt is
- De energietransitie schiet met name tekort in het bereiken en meekrijgen van lagere inkomens, wat betekent dat een groot deel van Nederland (nog) niet de kans heeft om mee te doen
- Er zijn nog voorlopers nodig die oplossingen bieden in de sociale, inclusieve kant van de energietransitie, rondom thema's zoals energiearmoede, opwekking en besparing voor (sociale) huur en educatie (voorlopers die passend zijn voor DOEN zijn echter moeilijk te vinden)
- DOEN heeft een unieke positie in de markt met zeer veel flexibiliteit in zijn instrumentarium en het risicoprofiel om voorlopers rondom deze thema's te financieren
- De energietransitie en inclusiviteit daarvan als thema past nog sterk bij DOEN, leeft sterk in de samenleving, is politiek relevant en raakt direct aan een groot deel van de deelnemers van de NPL
- In de nasleep van COP26, de klimaatdemonstraties en verschuivingen binnen de politiek zou de formele afsluiting van DOEN's rol in de energietransitie op z'n minst vraagtekens oproepen en mogelijk tot reputatieschade kunnen leiden

- In de huidige staat van de energietransitie blijft DOEN gewenst en kan DOEN een relevante rol blijven spelen, maar is de holistische, multidimensionale focus en open loket benadering niet meer passend
- Dit vereist een actievere benadering van de markt en samenwerking met co-financiers om een meer beperkt aantal mogelijke voorlopers te vinden
- Met een verminderde capaciteit op DE binnen DOEN kan het programma alleen in herijkte vorm nog impact realiseren met een focus op de sociale en inclusieve kant van de energietransitie
- De vraag is of DOEN strategisch wil blijven inzetten op DE in Nederland met een herijkt en verkleind programma, of de middelen op andere focusgebieden wil inzetten

De bevindingen en lessen vertaald in overwegingen geformuleerd als **mogelijke concrete acties** voor de **korte, middel- en lange termijn**

	KORTE TERMIJN	MIDDEL- EN LANGE TERMIJN
DE SPECIFIEK	❑ Neem een strategisch besluit over de afsluiting of voortzetting/herijking van het DE programma ❑ In het geval van voortzetting/herijking, communiceer de focus actief naar de markt en andere (vroeg) financiers zodat ze DOEN beter en gericht weten te vinden en vice versa ❑ Onderzoek mogelijkheden om op innovatieve wijze ook het opschalen van initiatieven die zich richten op de achterblijvers in de transitie te stimuleren (bijvoorbeeld door scale-up challenges) ❑ Benader accelerators, incubators en universiteiten om de mogelijkheden voor partnerschappen op thema's in kaart te brengen	❑ Structureer en formaliseer het 'telefoonboek' van huidige en mogelijke toekomstige co- en vervolgfinanciers ❑ Organiseer challenges rond de inclusieve kant van de energietransitie, voor start-up en scale-up challenges ❑ Zoek pro-actiever naar passende initiatieven, kijk daarin ook naar lessen uit EU en andere NPL landen
DOEN BREED	❑ Besteed nog meer aandacht in de screening voor de persoonlijke kwaliteiten en track record van de oprichter/management ❑ Versterk het vergroten van de naamsbekendheid van de initiatieven via DOEN's netwerk/kanalen ❑ Onderhoud contact met initiatieven na actieve ondersteuning	❑ Zoek en structureer samenwerking met accelerators, incubators en universiteiten ❑ (Co-)organiseer evenementen om initiatieven bij elkaar te brengen ❑ Ontwikkel een systeem waarin gestructureerd data wordt verwerkt op het niveau van programma's, waarin eenduidige methodologieën voor kwantitatieve indicatoren zijn opgenomen en de belangrijkste lessen snel en te vinden zijn

BIJLAGEN

Interviewlijst

ORGANISATIE	NAAM
Huidig team	
DOEN	Maarten Derksen
DOEN	Saskia Werther
DOEN	Mireille Spanjaard
DOEN Participaties	Beau-Anne Chilla
Voormalig team / Raad van Toezicht / NPL	
DOEN Raad van Toezicht (voormalig)	Chris Westra
Invest NL	Wouter van Westenbrugge
Fair Capital Partners	Jasper Snoek
Gemeente Súdwest-Fryslân	Lineke Post
Pit Pure Power	Daphne Pit
IKEA Foundation	Jeffrey Prins
Nationale Postcode Loterij	Marieke Rodenhuis
Ondersteunde initiatieven / markspelers	
REScoop / NVDE	Teun Bokhoven
Lochem Energie	Nico Groen
Nederland Isoleert	Raoul Kiksen
SpeedComfort	Pieter van der Ploeg
iWell	Harm Welleweerd
Wedrivesolar	Robin Berg
Woon Duurzaam	Rense van Dijk
Nationale Energiecommissie	Ruud Koornstra
Rockstart	Freerk Bisschop
DRIFT / TU Delft	Derk Loorbach

Bronnenlijst van meest gebruikte bronnen

DOCUMENTATIE ONTVANGEN VAN DOEN	DOCUMENTATIE EXTERN
Strategische documenten	Literatuur en data
• Meerjarenplan DOEN 2010-2012, 2013-2017, 2018-2022 • DOEN Jaarplan 2021 • Jaarverslagen DOEN (2013 – 2020) • Theory of Change DE programma • Indicatoren DE programma	• Dutch New Energy Research, CBS, Wocozon. (2021). Factsheet 1,5 miljoen zonnepanelen. Klimaatakkoord. • Eurostat (2020). Where does our energy come from. • Hekman, A., Booister, N. (2021). Whitepaper Ruimte voor de toekomst. Sweco. • Hier opgewekt (2020). Lokale Energie Monitor 2020. • Lodder, M., Leerbach, D. & Spork, C. (2017). Rapport Staat van Transitie: patronen van opbouw en afbraak in vijf domeinen. DRIFT, Erasmus Universiteit Rotterdam. • Mulder, P., Dalla Longa, F. & Straver, K. (2021). De feiten over energietoekomst in Nederland, inzicht op national en lokaal niveau. TNO. • Planbureau voor de Leefomgeving (2019). Klimaat- en Energieverkenning 2019. • Planbureau voor de Leefomgeving (2020). Klimaat- en Energieverkenning 2020. • Planbureau voor de Leefomgeving (2021). Klimaat- en Energieverkenning 2021. • Ripple et al. World Scientists' Warning of a Climate Emergency 2021 • Solarmagazine. (2020). Woningcorporaties: in 1 jaar tijd zonnepanelen geïnstalleerd bij 72.000 huurwoningen. • Straver, K. & Mulder, P. (2020). Whitepaper Energietoekomst en de energietransitie. TNO. • Websites en logo's van ondersteunde initiatieven.
Evaluaties en onderzoeken	
• Q-TripleE (2013). Evaluatie Duurzame Energie activiteiten • Ecorys (2015). Evaluatie Duurzame Energie programma • DOEN (2017). De wereld om DOEN heen, resultaten externe analyse (juni 2017) • DOEN (2016). DOEN & Duurzame Energie, een overzicht van onze initiatieven tussen 2008 en 2015 • Meijers, B., (2013). Onderzoek financiers • Schwenke, A., Rapport mapping dienstverlening voor energie coöperaties	
Ondersteunde initiatieven (incl. DOEN Participaties) documenten en data	
• Overzicht (portfolio) van projecten met algemene informatie • Project beschrijvingen • Project evaluatie/voortgangrapportages • Impact case NVDE	

steward
redqueen

Kinderhuissingel 4A/B
2013 AS Haarlem, the Netherlands
Tel: +31.(0)23.553.0400
www.stewardredqueen.com
info@stewardredqueen.com